

Guste Santini

Od inflacije do duga i inflacije

Ekonomska politika Hrvatske određena je 4. listopada 1993. godine antiinflacijskim programom i od tada se nije mjenjala bez obzira na njezine nezadovoljavajuće rezultate. Časopis Ekonomija/Economics svake je godine na skupovima posvećenim ekonomskoj politici Hrvatske o tome pružao značajnu argumentaciju. Postoje brojni autori koji su u svojim monografijama također ukazivali na neodrživost ekonomske politike. Kao što znamo o tim se pitanjima nije progovorilo u analitičkom ili bilo kojem drugom pogledu. Danas smo tu gdje jesmo.

A gdje smo zapravo?

Usprkos svim uspjesima BDP nam je tek neznatno veći nego daleke 1989. godine. Međutim, mnogi drugi pokazatelji su daleko nepovoljniji. Tako je inozemni dug od 3 mlrd. \$ u 1994. godini pešao zabrinjavajuću razinu od 50 mlrd. \$ (ožujak 2008. godine). Nezaposlenost je dramatično iznad razine 1989. godine za koju nitko neće tvrditi da je bila uspješna jer je bila samo jedna u dugom nizu mršavih godina obilježenih inflacijom.

Na početku 2008. godine nije samo nezaposlenost velika već se ubrzava i inflacija pa, prema tome, stagflacija postaje temeljna karakteristika hrvatskog gospodarstva.

Danas raspravljamo o inozemnom dugu koji je bio nužan i nezaobilazan instrument održivosti ekonomske politike od 1993. godine. Pored inozemnog duga valja pripomenuti i prodaju „obiteljskog srebra“ koje će u ovoj i idućim godinama biti značajan „amortizer“ nepovoljnim kretanjima u hrvatskom gospodarstvu.

Hrvatska od 1994. godine ima snažan rast deficita platne i još snažniji rast deficita trgovačke bilance. Promatrajući razdoblje od 1994. godine može se čak uočiti ovisnost cjelokupnog društvenog sustava od kretanja spomenutih deficita. Država je bila značajan korisnik deficita platne i trgovačke bilance što je razumljivo ukoliko se ima u vidu naglašeni potrošni porezni sustav. Višak uvoza nad izvozom predstavlja dodatnu poreznu osnovicu kako za porez na dodanu vrijednost tako i za trošarine. Veći raspoloživi od proizvedenog društvenog proizvoda tako ima „učinak droge“.

Deficit platne bilance koji je samo naličje inozemnom dugu utjecao je na smanjenje inflacije i to dvojako. S jedne je strane, veći uvoz od izvoza rezultirao nižom cijenom povećane ponude roba (troškovna inflacija), i, s druge strane, neograničen uvoz „zadovoljavao je svaki nivo potražnje“ (inflacija potražnje).

Posebno valja naglasiti da je aprecijacija kune cijelu stvar dodatno „stabilizira“ jer je pored izravne subvencije nacionalnih cijena ima i multiplikativne učinke na cjelokupno gospodarstvo što je vidljivo iz kretanja makroekonomskih kategorija.

Pri razmatranju bilo koje makroekonomske veličine pa tako i inozemnog duga valja imati u vidu njihovu međuovisnost i multiplikativne učinke. Pri tome moram spomenuti sadašnje stanje inflacije i nezaposlenosti. Velik je broj ekonomskih analitičara u Hrvatskoj naglašavao probleme nezaposlenosti i neodrživost postojećeg nivoa nezaposlenih (kojem valja pridodati i prijevremene umirovljenike). Sada dolazimo do dileme nezaposlenost ili inflacija. Kretanja na početku ove godine pokazuje da će Vlada i HNB prioritet dati obuzdavanju inflacije (suglasno Ugovoru iz Maastrichta).

Obuzdavanje inflacije u hrvatskim uvjetima (čitaj: nastavak postojeće ekonomske politike) nije moguće bez rasta inozemnog duga, s jedne strane, i, s druge strane, ubrzane rasprodaje „obiteljskog srebra“. Ukoliko se daje prioritet obuzdavanju inflacije u odnosu na nezaposlenost i inozemni dug postavlja se pitanje do kada je ta i takva politika moguća? I ne samo to, pitanje svih pitanja je tko nam je dao mandat da rasprodamo i založimo nacionalno bogatstvo koje smo preuzeli od očeva da bi ih predali našim nasljednicima.

I pored tmurne slike koju pruža hrvatsko gospodarstvo ja sam optimist. Međutim, optimizam neće pomoći ako se ne preispita postojeća ekonomska politika i ne ukaže gdje je „greška“. Ovo ne zato da bi se tražio „Pedro“ već da bi imali utemeljenu osnovu za definiranje moguće koncepcije i strategije razvoja; tek kada imamo koncepciju i strategiju razvoja možemo govoriti o taktikama i operativnoj ekonomskoj politici.

Od 1994. godine se zalažem za promjenu ekonomske politike. I dok smo 1994. godine mogli učiniti mnoge stvari koje danas objektivno nismo u stanju, moramo biti svjesni da zadržavanje postojećeg sutra smanjuje mogućnosti i izvjesnost drugačije za Hrvatsku primjerenije ekonomske politke. Drugim riječima danas možemo manje nego što smo to mogli jučer; sutra ćemo moći manje nego što možemo danas.